

Sag C-40/24 [Derterti] ⁱ**Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement****Dato for indlevering:**

23. januar 2024

Forelæggende ret:

Corte suprema di cassazione (Italien)

Afgørelse af:

19. december 2023

Kassationsappellant:

GE

Hovedsagens genstand

Overgivelse af kassationsappellanten fra de italienske myndigheder til Frankrig med henblik på fuldbyrdelse af en europæisk arrestordre, der er udstedt med henblik på fuldbyrdelse af en frihedsstraf, til trods for, at den pågældende i Frankrig blev retsforfulgt »in absentia«, uden at være blevet underrettet om retssagen og uden at have kunnet udøve sin ret til teknisk forsvar, dvs. retten til at udnævne og blive bistået af en juridisk rådgiver.

Genstand og retsgrundlag for anmodningen om præjudiciel afgørelse

I henhold til artikel 267 TEUF og artikel 105 i Domstolens procesreglement anmodes om en fortolkning af bl.a. artikel 6 TEU og artikel 4a i rammeafgørelse 2002/584/RIA, navnlig hvad angår en tiltalts ret til forsvar i en straffesag behandlet »in absentia«.

ⁱ Den foreliggende sags navn er et vedtaget navn. Det svarer ikke til et navn på en part i sagen.

Præjudicielle spørgsmål

1) Skal artikel 6 i traktaten om Den Europæiske Union fortolkes således, at en tiltalts ret til teknisk forsvar i en straffesag henhører under de rettigheder, som er sikret ved Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder af 7. december 2000, og under de grundlæggende rettigheder, som er sikret ved den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder, og som følger af EU-medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, der ifølge traktaten udgør generelle principper i EU-retten, og hvilke rettigheder Rådets rammeafgørelse 2002/584/RIA af 13. juni 2002 om den europæiske arrestordre og om procedurerne for overgivelse mellem medlemsstaterne foreskriver overholdt?

2) Hvis det foregående spørgsmål besvares bekræftende, kan en tiltalts ret til teknisk forsvar i en straffesag da under alle omstændigheder betragtes som overholdt, såfremt straffedommen blev afsagt over en tiltalt, som ikke selv var til stede under retssagen og ikke blev bistået af en juridisk rådgiver, der var udnævnt enten af den pågældende person eller af den dommer, der behandlede sagen, til trods for, at den tiltalte har ret til efter eget skøn, efter overgivelsen, at anmode om fornyet prøvelse, hvor forsvarsgarantierne er sikret?

3) Skal artikel 4a i Rådets rammeafgørelse 2002/584/RIA, indført ved Rådets rammeafgørelse 2009/299/RIA af 26. februar 2009, følgelig fortolkes således, at den medlemsstat, som er blevet anmodet om at overgive en person, kan nægte at fuldbyrde en europæisk arrestordre, der er udstedt med henblik på fuldbyrdelse af en frihedsstraf eller en anden frihedsberøvende foranstaltning, hvis den pågældende ikke selv var til stede under den retssag, der førte til afgørelsen, selv når de i artikel 4a, stk. 1, litra d), omhandlede vilkår er opfyldt, men den pågældende ikke blev bistået af en juridisk rådgiver, der var udnævnt enten af den pågældende person eller af den dommer, der behandlede sagen?

Anførte EU-retlige forskrifter, anførte internationale forskrifter, anført praksis fra Domstolen og anført praksis fra Menneskerettighedsdomstolen

Traktaten om Den Europæiske Union (herefter »TEU«); artikel 6.

Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«); artikel 47, 48 og 52.

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2013/48/EU af 22. oktober 2013 om ret til adgang til advokatbistand i straffesager og i sager angående europæiske arrestordrer og om ret til at få en tredjemand underrettet ved frihedsberøvelse og til at kommunikere med tredjemand og med konsulære myndigheder under frihedsberøvelsen; 4., 12., 19., 27. og 54. betragtning samt artikel 1, 2, 3, 8 og 9.

Rådets rammeafgørelse af 13. juni 2002 om den europæiske arrestordre og om procedurerne for overgivelse mellem medlemsstaterne (2002/584/RIA), som

ændret ved Rådets rammeafgørelse 2009/299/RIA af 26. februar 2009, (herefter »rammeafgørelsen«); 12. betragtning samt artikel 1, stk. 3, og artikel 4a, stk. 1.

Den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »EMRK«); artikel 6, stk. 3, litra c).

Den Europæiske Unions Domstols (herefter »Domstolen«) dom af 31. januar 2023, Gordi, C-158/21, af 26. februar 2013, Melloni, C-399/11, af 23. marts 2023, LU og PH, C-514/21 og C-515/21, af 10. august 2017, Zdziaszek, C-271/17, og af 12. marts 2020, VW, C-659/18.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols (herefter »Menneskerettighedsdomstolen«) dom af 13. februar 2001, Krombach mod Frankrig, sag nr. 29731/96.

Anførte nationale forskrifter og retsafgørelser

Den Italienske Republiks forfatning, artikel 24, stk. 2: »Retten til forsvar er ukrænkelig på ethvert trin og i enhver instans i proceduren.«

Lov nr. 69 af 22. april 2005, som ændret ved lov nr. 10 af 2. februar 2021 (herefter »loven om den europæiske arrestordre«) – artikel 2: »Fuldbyrdelsen af en europæisk arrestordre må under ingen omstændigheder indebære en tilsidesættelse af de overordnede principper i den italienske forfatningsorden eller en krænkelse af de i forfatningen anerkendte umistelige menneskerettigheder, de grundlæggende rettigheder og grundlæggende retsprincipper, således som de er defineret i artikel 6 i traktaten om Den Europæiske Union, eller de grundlæggende rettigheder, som er sikret ved den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder [...].« Endvidere er overgivelse af en eftersøgt person med henblik på fuldbyrdelse af en straffedom afsagt »in absentia« under alle omstændigheder tilladt i henhold til denne lovs artikel 6, stk. 1a, litra d), såfremt den pågældende ikke har fået afgørelsen forkyndt personligt, men vil få den forkyndt personligt straks efter overgivelsen i den udstedende medlemsstat og udtrykkeligt vil blive underrettet om retten til fornyet prøvelse eller anke, som giver mulighed for, at sagens realiteter inklusive nye beviser bliver taget op igen, og som kan føre til, at den oprindelige afgørelse bliver ændret, ved brug af de instrumenter, som er fastsat i den anmodende medlemsstats nationale lovgivning.

Corte costituzionale (forfatningsdomstol) dom nr. 190/1970, nr. 55/1971, nr. 255/1974, nr. 172/1976, nr. 125/1979, nr. 188/1980 og nr. 144/1995.

Suprema Corte di cassazione (kassationsdomstol) dom (Sjette Afdeling) nr. 5400 af 30. januar 2008, Salkanovic, og nr. 14721 af 7. maj 2020, Spahiu.

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 Ved dom af 12. oktober 2017, som blev eksigibel, dømte Tribunal d'instance d'Auxerre (retten i første instans i Auxerre, Frankrig) den albanske statsborger GE under en straffesag, hvor den tiltalte ikke selv var til stede eller repræsenteret af en juridisk rådgiver, i medfør af den franske strafferetsplejelovs artikel 379-2 og 379-6 for indførsel, salg og ulovligt køb af narkotika. Med henblik på fuldbyrdelse af frihedsstraffen udstedte Den Franske Republik den 6. september 2021 en europæisk arrestordre, hvormed GE, der befinder sig i Italien, blev anmodet overgivet.
- 2 Corte d'appello di Firenze (appeldomstolen i Firenze) erklærede, at vilkårene for overgivelse af den albanske statsborger GE til Den Franske Republik var opfyldt. Arrestordren indeholdt nemlig oplysningen om, at den domfældte i henhold til den franske retsorden efter overgivelsen kan indanke dommen senest ti dage efter, at den er blevet forkyndt. Appeldomstolen fandt derfor, at vilkåret i ovennævnte artikel 6 i loven om den europæiske arrestordre var opfyldt, dvs. at den eftersøgte kan overgives, såfremt den pågældende, til trods for, at denne ikke er blevet underrettet om, at en afgørelse i hans sag er truffet in absentia, vil blive underrettet straks efter overgivelsen og vil blive underrettet udtrykkeligt om retten til fornyet prøvelse eller anke.
- 3 GE har indanket dommen fra Corte d'appello di Firenze (appeldomstolen i Firenze) til Corte di Cassazione (kassationsdomstol), som er den forelæggende ret.

De væsentligste argumenter, der anføres af hovedsagens parter

- 4 GE har påberåbt sig tilsidesættelsen af artikel 2 i loven om den europæiske arrestordre, fordi han blev retsforfulgt in absentia, uden at være blevet indkaldt, uden at være blevet bistået af en juridisk rådgiver og med en generisk tiltale, hvorfor hans ret til teknisk forsvar og ret til kontradiktion i forbindelse med bevisoptagelse – hvilket er nødvendigt for en retfærdig rettergang – blev krænket.
- 5 Vedrørende appeldomstolens argument om, at dommen afsagt in absentia under alle omstændigheder kan ophæves, såfremt den domfældte anmoder om fornyet prøvelse eller anke, når den pågældende er blevet underrettet om dommen, har GE gjort gældende, at anmodningen om overgivelse ikke blev fremsat med henblik på at behandle en sag, men med henblik på fuldbyrdelse af en frihedsstraf, for hvilken strengere garantier gælder. Hvad angår appeldomstolens argument om, at fraværet af en juridisk rådgiver er begrundet i, at den pågældende kan forsvare sig selv, har han desuden gjort gældende, at denne mulighed under alle omstændigheder forudsætter, at den tiltalte bliver forskriftsmæssigt indkaldt og selv er til stede under retssagen.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 6 Tidligere har Corte di Cassazione (kassationsdomstol) i mange lignende tilfælde fundet, at en arrestordre, som de franske judicielle myndigheder udsteder på grundlag af en straffedom afsagt in absentia, uden garanti om kontradiktion og forsvar, under alle omstændigheder er i overensstemmelse med principperne om en retfærdig rettergang, eftersom den franske retsorden sikrer den domfældte muligheden for at iværksætte anke og få sagen prøvet på ny med overholdelse af retten til kontradiktion og retten til forsvar; Corte di Cassazione (kassationsdomstol), som er den forelæggende ret, er imidlertid af den opfattelse, at denne holdning nu skal omvurderes.
- 7 Ifølge praksis ved Corte costituzionale (forfatningsdomstol) består den ved forfatningens artikel 24 sikrede ret til forsvar hovedsageligt i garantien om kontradiktion og tilstedeværelsen af en juridisk rådgiver i alle former for sager. Selv hvis henvisningen til »på ethvert trin og i enhver instans i proceduren« ikke nødvendigvis indebærer, at kontradiktion og tilstedeværelse af en juridisk rådgiver skal sikres på ethvert tidspunkt og med hensyn til ethvert procedurmæssigt skridt, skal det imidlertid i relation til betydningen af en given enkelt foranstaltning fastlægges, om fraværet af en juridisk rådgiver, med hensyn til de heraf følgende virkninger, medfører en reel krænkelse af den forfatningsmæssigt sikrede ret til at forsvare sig. Retten til forsvar er umistelig, og pligten for staten til at udnævne en juridisk rådgiver sigter mod at beskytte de grundlæggende menneskelige værdier og de forfatningsmæssige principper.
- 8 Efter ændringen i 2001 indeholder artikel 2 i loven om den europæiske arrestordre ikke længere den udtrykkelige henvisning til overholdelsen af retten til forsvar som en forudsætning for fuldbyrdelse af en europæisk arrestordre. Den forelæggende ret finder imidlertid, på grundlag af ovennævnte praksis ved Corte costituzionale (forfatningsdomstol), at retten til teknisk forsvar henhører under »de i forfatningen anerkendte umistelige menneskerettigheder«, under »de grundlæggende rettigheder« i artikel TEU og under de ved EMRK sikrede rettigheder, hvis krænkelse pålægger den italienske stat i medfør af artikel 2 i loven om den europæiske arrestordre at nægte at fuldbyrde en europæisk arrestordre. Den nationale bestemmelse skal derfor fortolkes ikke alene i lyset af forfatningen, men også af den EU-retlige bestemmelse, som den gennemfører. Corte costituzionale (forfatningsdomstol) har erindret om, at de grundlæggende rettigheder, hvis overholdelse er knyttet til rammeafgørelsen i henhold til dens 12. betragtning og dens artikel 3, nr. 1, er de rettigheder, som er anerkendt i EU-retten, og som er defineret på grundlag af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner. Det tilkommer derfor EU-retten at fastsætte beskyttelsesniveauet for de grundlæggende rettigheder, der skal overholdes inden for rammerne af ordningen med den europæiske arrestordre, idet der er tale om et harmoniseret område. For at sikre en ensartet anvendelse af ordningen med den europæiske arrestordre må medlemsstaterne derfor ifølge Corte costituzionale (forfatningsdomstol) ikke afslå at overgive de berørte personer i andre tilfælde end dem, som rammeafgørelsen udtømmende opregner.

- 9 I overensstemmelse med Domstolens praksis, ifølge hvilken fuldbyrdelse af en europæisk arrestordre udgør hovedreglen, mens afslaget på fuldbyrdelse er udformet som en undtagelse, der skal undergives en streng fortolkning (jf. Gordi-dommen, præmis 68), fastsætter rammeafgørelsens artikel 4a (indføjet ved ændringen i 2009), at den judicielle myndighed kan nægte at fuldbyrde en europæisk arrestordre, der er udstedt på grundlag af en afgørelse afsagt under en retssag, hvis den pågældende »ikke selv var til stede under den retssag, der førte til afgørelsen«, medmindre denne ordre indeholder en af de oplysninger, der er fastsat i denne artikels litra a)-d), dvs. at den pågældende a) er blevet indkaldt personligt og derved underrettet om den retssag, der førte til afgørelsen, og om, at der kan afsiges en afgørelse, selv om den pågældende ikke er til stede under retssagen, eller b) var klar over den berammede retssag og havde givet et mandat til en juridisk rådgiver, der var udnævnt enten af den pågældende person eller af staten, eller c) efter at have fået afgørelsen forkyndt og udtrykkeligt være blevet underrettet om retten til fornyet prøvelse eller anke udtrykkeligt har erklæret, at den pågældende ikke anfægter afgørelsen, eller ikke har anmodet om fornyet prøvelse eller anke inden for den gældende frist, eller d) ikke har fået afgørelsen forkyndt personligt, men vil få den forkyndt personligt straks efter overgivelsen og vil blive underrettet udtrykkeligt om retten til fornyet prøvelse eller anke og vil blive underrettet om den frist, inden for hvilken den pågældende skal anmode om en sådan fornyet prøvelse eller anke. I disse tilfælde gør fuldbyrdelsen af en europæisk arrestordre således ifølge Domstolens faste praksis ikke indgreb i den berørte persons ret til forsvar eller, mere generelt, ret til en retfærdig rettergang, således som de er fastsat i chartrets artikel 47 og 48 (jf. eksempelvis Melloni-dommen, præmis 44 og 53, og dommen i sagen LU og PH, præmis 47-50, 72 og 73). Ifølge den forelæggende ret indeholder denne artikel imidlertid ingen udtrykkelig bestemmelse med hensyn til tilfældet af, at den »retssag, der førte til afgørelsen« over en tiltalt, som ikke selv var til stede, som blev dømt in absentia, eller som ikke forskriftsmæssigt blev indkaldt, blev behandlet, uden at den pågældende nogensinde blev bistået af en juridisk rådgiver, der var udnævnt enten af den pågældende person eller af staten. Et sådant tilfælde skal derfor vurderes i lyset af almindelige principper.
- 10 Den forelæggende ret har først og fremmest anført, at retssagen over for GE uden tvivl er en »retssag, der førte til afgørelsen« i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 4a, dvs. en sag, hvor retten efter realitetsbehandling traf endelig afgørelse om den pågældende persons skyld og dømte den person, som anmodes overgivet (jf. Zdiazsek-dommen, præmis 82). Den retsafgørelse, hvorved den eftersøgte person er blevet dømt in absentia, skal nemlig anses for at være en »afgørelse« i henhold til artikel 4a, når dens vedtagelse har været afgørende for udstedelsen af den europæiske arrestordre (dommen i sagen LU og PH, præmis 67).
- 11 Vedrørende realiteten har den forelæggende ret erindret om, at den harmonisering af betingelserne for fuldbyrdelse af en europæisk arrestordre, der er udstedt med henblik på fuldbyrdelse af en afgørelse, som er afsagt under en retssag, hvor den berørte ikke selv var til stede, der er foretaget ved rammeafgørelsen, tilsigter at

»styrke de proceduremæssige rettigheder for personer, der er genstand for en straffesag« (Melloni-dommen, præmis 51), og samtidigt at »sikre et højt beskyttelsesniveau og gøre det muligt [...] at foretage en overgivelse af den pågældende, [...] samtidig med at vedkommendes ret til forsvar fuldt ud overholdes« (dommen i sagen LU og PH, præmis 50).

- 12 Retten til forsvar, som følger af retten til en retfærdig rettergang, der er sikret ved chartrets artikel 47 og 48, udgør endvidere en integrerende del af de grundlæggende rettigheder, hvorfor Domstolen skal anlægge en fortolkning af artikel 4a, som er i overensstemmelse med disse artikler, der svarer til EMRK's artikel 6. Den anlagte fortolkning af chartrets artikel 47 og 48 skal følgelig sikre et beskyttelsesniveau, som ikke tilsidesætter det beskyttelsesniveau, der er sikret ved EMRK's artikel 6, således som denne fortolkes af Menneskerettighedsdomstolen (dommen i sagen LU og PH, præmis 51).
- 13 Da Domstolen er blevet anmodet om at fortolke direktiv 2013/48/EU, har den præciseret at retten til adgang til advokatbistand ikke må fraviges, fordi den mistænkte eller tiltalte ikke giver fremmøde efter en indkaldelse (VW-dommen).
- 14 Menneskerettighedsdomstolen har fastslået, for det første at retten for en tiltalt til effektivt at være bistået af en juridisk rådgiver, om nødvendigt udnævnt af staten, ganske vist ikke er en absolut rettighed, men udgør et af de grundlæggende elementer i en retfærdig rettergang, for det andet at den tiltalte ikke mister denne fordel, blot fordi den pågældende ikke selv er til stede under retssagen, og for det tredje at lovgiver kan afskrække fra ubegrundet fravær, men ikke må sanktionere dette således, at retten til bistand af en juridisk rådgiver fraviges (dommen i sagen Krombach mod Frankrig).
- 15 På grundlag af disse overvejelser mener den forelæggende ret, at garantien om, at en eftersøgt kan få straffedommen ophævet i forbindelse med fornyet prøvelse eller – som i den franske retsorden – anke efter overgivelsen, således at retten til forsvar fuldt ud overholdes, ikke er egnet til fuldstændigt at afhjælpe krænkelsen af denne ret, såfremt retssagen blev behandlet, når den tiltalte ikke selv var til stede og ikke blev bistået af en juridisk rådgiver.
- 16 Også i de ovennævnte tilfælde af fornyet prøvelse eller anke er den tiltalte nemlig stadig udsat for virkningerne af de nationale processuelle regler i den medlemsstat, som anmoder om overgivelse af den pågældende, vedrørende anvendeligheden af de allerede indhentede beviser, i det mindste hvad angår de beviser, som qua deres natur ikke kan indhentes på ny. Denne situation kan kun afhjælpes ved, at de beviser, som blev indhentet under den retssag, hvor den tiltalte ikke blev bistået af en juridisk rådgiver, på ingen måde må anvendes, eller i det mindste ved, at den medlemsstat, som udsteder en europæisk arrestordre, forpligter sig til ikke at anvende de omhandlede beviser i forbindelse med den nye afgørelse, hvilket Frankrig ikke har gjort med hensyn til GE.

- 17 Den personlige frihed for en person, som er genstand for en europæisk arrestordre, er i en situation som GE's påvirket af en straffedom, som blev afsagt, uden at personen var blevet sat i stand til at lade sig forsvare, end ikke af en af staten udnævnt juridisk rådgiver, uden at personen blev underrettet om retssagen over for den pågældende, eller uden at personen kunne eller ville udnævne en advokat, uden dog at give afkald herpå, og denne påvirkning er ikke begrundet i et behov for varetægtsfængsling.
- 18 En sådan situation sår efter den forelæggende rets opfattelse alvorlig tvivl om foreneligheden med retten til forsvar, som udgør et middel til beskyttelsen af den mere omfattende ret til personlig frihed.
- 19 Der anmodes om, at denne præjudicielle forelæggelse undergives den fremskyndede procedure, fordi den af sagen omfattede person ikke er varetægtsfængslet, men alligevel er genstand for foreløbige begrænsende foranstaltninger (pligt til ophold i en given by og pligt til jævnlige fremmøde på politistationen), eftersom det drejer sig om en europæisk arrestordre, som i overensstemmelse med rammeafgørelsens artikel 17, stk. 1, skal »behandles og fuldbyrdes som hastesag«, og henset til, at de i den foreliggende sag rejste præjudicielle spørgsmål har generelle konsekvenser for både de kompetente myndigheder og for de eftersøgte rettigheder.